



T.C.  
AVRUPA BİRLİĞİ BAKANLIĞI

7/13793  
G.K. 74

Sayı : B.18.0.HUK.0.744/2013  
Konu : 7/13793 Sayılı Soru Önergesi

GA/03/2013

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA**  
**(Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı)**

**İlgi** : 19/12/2012 tarih ve A.01.0.KKB.0.10.00.00-120.07(7/13793)-160740-98905 sayılı yazınız.

İstanbul Milletvekili Sayın Mustafa Sezgin TANRIKULU'nun yazılı olarak cevaplanması isteğiyle Avrupa Birliği Bakanı ve Başmüzakereci Sayın Egemen BAĞIŞ'a yöneltilen 7/13793 sayılı Yazılı Soru Önergesi ile ilgili cevap metni ilişikte sunulmuştur.

Bilgilerinize arz ederim.

**Egemen BAĞIŞ**  
Avrupa Birliği Bakanı

**EKİ : 7 sayfa**



T.C.  
AVRUPA BİRLİĞİ BAKANLIĞI

**İstanbul Milletvekili Sayın Mustafa Sezgin TANRIKULU'nun Avrupa Birliği Bakanı ve Başmüzakereci Sayın Egemen BAĞIŞ'a yönelttiği 7/13793 sayılı yazılı soru önergesine ilişkin cevap metni:**

1-Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme ve Avrupa Birliği müktesebatı çerçevesinde ayrımcılığın önlenmesi bakımından mevzuatımız taranmış ve uygun olmayan maddeler tespit edilmiş midir?

Ülkemizde insan haklarının her alanda korunması, Avrupa Birliğine üyelik sürecimizdeki en önemli unsurlardan biridir. Herkesin hukuk önünde eşitliği ve ayrımcılığa uğramama ilkesinin geliştirilmesine yönelik siyasi reformlar öncelikli devlet politikamızdır.

Üyelik sürecinde ülkemizin AB'nin söz konusu mevzuatına uyum sağlaması beklenmektedir. Temel kaynaklara, haklara ve hizmetlere erişimde eşitliğin temin edilmesi ve dışlanma ve ayrımcılık içeren uygulamaların önlenmesi sadece tek bir kurumun sorumluluğuna indirgenemeyecek kadar önemlidir. Bu alandaki politikaların, iyi bir şekilde koordine edilmesi, ilgili kamu kurumlarının, meslek kuruluşlarının, sosyal tarafların ve sivil toplum kuruluşlarının sürece katılması büyük önem arz etmektedir. Bu bilinçten hareket eden Hükümetimiz, sadece AB müktesebatı çerçevesinde değil, Birleşmiş Milletlerin de bu alanda kabul ettiği evrensel normları ekseninde yapmakta olduğu hukuki düzenlemeler ve geliştirdiği uygulamalarla, her zaman daha iyisini hak eden vatandaşlarımızın yaşam standartlarını yükseltmeye devam etmektedir.

Ülkemiz Birleşmiş Milletler tarafından 2006 yılında kabul edilen ve taraf ülkeler açısından 2008 yılında yürürlüğe giren Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmeyi imzaya açıldığı ilk gün olan 30 Mart 2007'de imzalamış ve onaya ilişkin süreci tamamlayarak 28 Eylül 2009 tarihinde söz konusu Sözleşmeye taraf olmuştur. Aynı tarihte Sözleşmeye Ek İhtiyari Protokol de ülkemiz adına imzalanmıştır. Söz konusu Sözleşmeye Ek İhtiyari Protokolün onayına ilişkin çalışmalar devam etmektedir. Sözleşmenin onayını takip eden otuz günün sonunda ülkemiz söz konusu Sözleşmenin uygulanması konusunda yükümlü hale gelmiştir.

Engelliler politikasının tüm politika alanlarında gözetilmesi ve hak temelli bir yaklaşımla kurgulanması hali hazırda engellilik konusunda hükümetimizin temel bakış açısını oluşturmaktadır. Bu nedenle çalışmalarımızın tümü için, onaylayarak tarafı olduğumuz bu Sözleşme rehber olma niteliği taşımaktadır. Sözleşmeye taraf olma süreci ile birlikte; ülkemiz özürsüzlerin, özürsüzlüğe dayalı herhangi bir ayrımcılığa uğramaksızın tüm insan hak ve özgürlüklerinden tam ve eşit şekilde yararlanmalarını teşvik etmek üzere çabalarını



**T.C.**  
**AVRUPA BİRLİĞİ BAKANLIĞI**

artırarak devam ettireceği niyetini ortaya koymuştur. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Sözleşmenin 33. maddesi ile öngörülen odak kurum olarak bu süreçte Sözleşmenin uygulanmasının izlenmesi ve teşvik edilmesini amaçlayan faaliyetlerini yürütmektedir.

Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmenin Türkiye tarafından onaylanması ayrımcılık mevzuatının geliştirilmesi için önemli bir adım olmuştur. Anayasanın 90. maddesine göre usulüne uygun yürürlüğe konulmuş uluslararası sözleşmelerin kanun hükmünde olması ve temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası sözleşmeler ile kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda uluslararası sözleşme hükümlerinin esas alınması özürsüzlüğe dayalı ayrımcılık ve makul düzenleme tanımlarının Türk mevzuatında doğrudan uygulanmasını sağlamaktadır.

Ancak 5378 sayılı Özürlüler Kanunu, Türk Ceza Kanunu ve İş Kanunu başta olmak üzere ilgili mevzuatta, genel olarak ayrımcılıkla mücadele ve özürsüzlüğe dayalı ayrımcılıkla mücadele açısından elzem olan, ayrımcılık ve ayrımcılık türlerinin henüz tanımlanmamış olması nedeniyle, hangi hususların ayrımcılık içerdiği net bir şekilde ayırt edilememektedir. Bu açıdan ayrımcılığın ve türlerinin (doğrudan ayrımcılık, dolaylı ayrımcılık, taciz, ayrımcılık talimatı verme ve makul uyumlaştırma gibi) mevzuatta ayrıntılı olarak tanımlanması ve ilgili mevzuatın revize edilmesi konusundaki çalışmalar devam etmektedir.

Avrupa Birliği (AB) de eşit muamele kavramını temel bir insan hakkı olarak değerlendirmesinin ötesinde, bu hakkın güvenceye alınmasını temin etmek amacıyla bazı Direktifleri kabul etmiştir. AB, vatandaşları arasındaki eşitliği, öncelikle cinsiyet ve AB vatandaşlığı üzerine odaklandırmış, ancak 2000/43/EC ve 2000/78/EC sayılı AB Direktifleri ile ırk, etnik köken, din ve inanç, yaş, özürsüzlük ve cinsel yönelim gibi diğer ayrımcılık temellerini de ortaya koyarak, ayrımcılıkla mücadelenin kapsamını genişletmiştir. Üyelik sürecinde ülkemizin AB'nin söz konusu mevzuatına uyum sağlaması beklenmektedir.

19 No'lu Sosyal Politika ve İstihdam faslı açılış kriterlerinden biri AB müktesebatının aşamalı olarak iç hukuka aktarılması, uygulanması ve yürütülmesini içeren bir eylem planının Avrupa Komisyonuna sunulmasıdır. Söz konusu eylem planı taslağı hazırlanmış olup, Nisan 2010'da Avrupa Komisyonuna iletilmiştir. Eylem planı kapsamında, 4857 sayılı İş Kanunu incelenmiştir. Kanunda, "doğrudan ayrımcılık", "dolaylı ayrımcılık", "taciz" ve "ayrımcılık yapılması talimatı" tanımlarının yer alması ve bu unsurların yasaklanması gerekmektedir.



**T.C.  
AVRUPA BİRLİĞİ BAKANLIĞI**

2-Ülkemizde ayrımcılığa neden olabilecek hukuki düzenlemeler ve uygulamaların düzeltilmesi için hangi tedbirler alınmaktadır?

Sosyal Politika ve İstihdam faslının açılış kriterine konu taslak eylem planında, ayrımcılıkla mücadele hususunda eşitlik kurulu kurulmasına yönelik hazırlık çalışmalarının ilgili tüm tarafların da katılımıyla gerçekleştirileceği öngörülmüştür. Bu çerçevede, engellilik ve diğer alanları da içerecek şekilde, sivil toplum kuruluşları dâhil, ilgili tüm paydaşların görüşleri alınarak İçişleri Bakanlığının eşgüdümünde ayrımcılıkla mücadeleye ilişkin bir kanun tasarısı taslağı hazırlanmıştır. Söz konusu “Ayrımcılıkla Mücadele ve Eşitlik Kurulu Kanun Tasarısı Taslağı” Başbakanlığa sunulmuştur. Kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması ve ayrımcı muameleye karşı etkili bir şekilde korunmalarının sağlanması amacıyla hazırlanan bu kanun tasarısı taslağı, gerek ayrımcılıkla mücadelede, gerekse insan hakları alanında kurumsallaşmanın sağlanması bakımından, AB ile katılım müzakerelerine konu Sosyal Politika ve İstihdam, Yargı ve Temel Haklar fasılları ve Siyasi Kriterler kapsamındaki çalışmalar için önemli bir adım teşkil etmektedir.

Öte yandan, 2010 yılı Anayasa Değişikliğiyle, Anayasanın 10. Maddesinde düzenleme yapılarak engelliler için alınacak tedbirlerin eşitlik ilkesine aykırı sayılmayacağı belirtilmiş ve “pozitif ayrımcılık” anayasal zemine kavuşmuştur.

Daha önceki tarihlerde yapılan düzenlemelere örnek vermek gerekirse, engellilik alanında temel kanun olan 5378 sayılı Özürlüler Kanunu, 2005 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu yasa farklı özürlülük çeşitlerinin sınıflandırılması hususunda ana hatların çıkarılmasını, bakım hizmetleri, rehabilitasyon, erken teşhis, engellilerin istihdamı ve eğitimi konularında hükümler içermektedir. Yasa Türk Ceza Kanunundan yola çıkarak engellilere karşı ayrımcılıkla mücadele edilmesi gerekliliğinin altını çizerek, engellilik kaynaklı ayrımcılığı suç olarak tanımlamaktadır.

Özürlülere işyerlerinde uygun çalışma ortamlarının oluşturulmasına yönelik olarak 5378 sayılı Özürlüler Kanununda bazı hükümler bulunmaktadır. Kanunun 14. Maddesinde “İşe alımda; iş seçiminden, başvuru formları, seçim süreci, teknik değerlendirme, önerilen çalışma süreleri ve şartlarına kadar olan safhaların hiçbirinde özürlülerin aleyhine ayrımcı uygulamalarda bulunulamaz. Çalışan özürlülerin aleyhinde sonuç doğuracak şekilde, özüyle ilgili olarak diğer kişilerden farklı muamelede bulunulamaz” ifadelerine yer verilmiştir. Söz konusu madde ile başvuru sürecinden işe alıma, çalışan özürlüler için gerekli istihdam ve çalışma koşullarının sağlanmasına kadar istihdamın her aşamasında bir özre dayalı olarak ayrımcılık yapılması açıkça yasaklanmıştır. Ayrıca, çalışan veya iş başvurusunda bulunan özürlülerin karşılaşılabileceği engel ve güçlükleri azaltmaya veya ortadan kaldırmaya yönelik istihdam süreçlerindeki önlemlerin alınması ve işyerinde



**T.C.**  
**AVRUPA BİRLİĞİ BAKANLIĞI**

fiziksel düzenlemelerin bu konuda görev, yetki ve sorumluluğu bulunan kurum ve kuruluşlar ile işyerleri tarafından yapılması gerektiği; özrürlük durumları sebebiyle işgücü piyasasına kazandırılmaları güç olan özrürlülerin istihdamının ise öncelikle korumalı işyerleri aracılığıyla sağlanması öngörülmüştür.

Ayrıca, Sakatların Devlet Memurluğuna Alınma Şartları ile Hangi İşlerde Çalıştırılacakları Hakkında Yönetmelikte (Madde 10) “sakat memur çalıştırmak zorunda olan kurum ve kuruluşların çalışma yerlerini kolaylaştıracak şekilde düzenlemek, gerekli tedbirleri almak ve sakatların çalışmaları ile ilgili özel araç ve gereçleri temin etmek zorunda” oldukları öngörülmektedir.

5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 122. Maddesinin birinci fıkrasında “işe alım koşulları”, “istihdam edilme” ve “kendi adına çalışma” kapsamında bir ayrımcılık yapılması durumunda çeşitli yaptırımlar öngörülmüştür. Buna göre, “Kişiler arasında dil, ırk, renk, cinsiyet, özrürlük, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım yaparak; ... bir hizmetin icrasını veya hizmetten yararlanılmasını engelleyen veya kişinin işe alınmasını veya alınmamasını yukarıda sayılan hâllerden birine bağlayan, ... kişinin olağan bir ekonomik etkinlikte bulunmasını engelleyen kimse hakkında altı aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası verilir.” Yine aynı madde ile konut dâhil halka açık olan hizmet ve mallara erişim hususunda da özrürlüler dâhil hiçbir grubun ayrımcılığa maruz bırakılmaması amacıyla aksi durumlarda sorumlulara altı aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası verilmesi öngörülmüştür.

Ayrıca, mevzuatımızda engellilerin istihdamının artırılması amacıyla bazı özel tedbirler tanımlanmıştır. 4857 sayılı İş Kanununun 30. Maddesine göre, “işverenler elli veya daha fazla işçi çalıştırdıkları işyerlerinde her yılın Ocak ayı başından itibaren yürürlüğe girecek şekilde Bakanlar Kurulunca belirlenecek oranlarda özrürlü ... işçiyi meslek, beden ve ruhi durumlarına uygun işlerde çalıştırmakla yükümlüdürler.” Özrürlülerin, eski hükümlülerin ve kanunca istihdamı zorunlu olan terör mağdurları için uygun çalışma koşullarının sağlanmasına yönelik söz konusu düzenleme kapsamında işyerlerinde bu kişilerin için %6’lık bir kota ayrılması öngörülmüştür. Diğer taraftan, özrürlüler için ayrılan oran ise toplam oranın yarısından yani %3’ten az olamayacağı kabul edilmiştir. Kamu kesiminde ise bu yüzde %4 olarak değişmektedir. Özel sektörde çalıştırılan engellilerin sosyal güvenlik primleri devlet tarafından karşılanmaktadır. Özrürlü, Eski Hükümlü ve Terör Mağduru Çalıştırma Yönetmeliğinde (Madde 14) getirilen düzenleme uyarınca ise “işverenler, işyerlerini imkânları ölçüsünde, özrürlülerin çalışmalarını kolaylaştırabilecek şekilde hazırlamak, sağlıkları için gerekli tedbirleri almak, mesleklerinde veya mesleklerine yakın işlerde çalıştırmak, işleriyle ilgili bilgi ve yeteneklerini geliştirmek, çalışmaları için gerekli araç ve gereçleri sağlamak zorundadırlar. Uygun koşulların varlığı halinde çalışma sürelerinin başlangıç ve bitiş saatleri, özrürlünün durumuna göre



**T.C.**  
**AVRUPA BİRLİĞİ BAKANLIĞI**

belirlenebilir.”

Bunların yanı sıra, Türkiye’de engelliliğe dayalı ayrımcılıkla mücadele için bilimsel verilere dayanan politika ve stratejilerin belirlenmesine katkıda bulunmak amacıyla AB İstihdam ve Sosyal Dayanışma Programının (PROGRESS) “Ayrımcılıkla Mücadele” alt başlığı kapsamında “Türkiye’de Özürlülüğe Dayalı Ayrımcılıkla Mücadele” projesi 2010 yılında uygulanmıştır. Proje kapsamında özürlülüğe dayalı ayrımcılığın ölçülmesine yönelik bir alan araştırması yapılmıştır. Bu araştırma ile özürlü kişilerin ayrımcılık ve ayrımcılık yaşanan alanlara ilişkin algıları, ayrımcılıkla ilgili mevzuat, başvuru ve destek mekanizmaları hakkındaki bilgi düzeyleri, ayrımcılık deneyimleri ve bireysel düzeyde kullandıkları ayrımcılıkla mücadele yöntemleri belirlenmiştir. Araştırma sonrasında ilgili tüm kamu kurumları ve sosyal tarafların katılımı ile gerçekleştirilen “Özürlülüğe Dayalı Ayrımcılıkla Mücadele Sempozyumunda” ise araştırma sonuçları paylaşılmış, AB’nin ayrımcılıkla mücadele politikaları ve AB ülkelerindeki iyi uygulama örnekleri sunulmuştur. Ayrıca, Türkiye’de ayrımcılıkla mücadele konusundaki mevcut durum, yaşanan sorunlar tartışılmış ve çözüm önerileri sunulmuştur. Projenin sonucunda araştırma raporu ve sempozyumda sunulan bildirimler kitap haline getirilerek basılmış ve ilgili taraflara dağıtımını gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmanın sonuçları, özellikle engellilerin toplumsal yaşama katılımında, bilgiye erişimde, eğitimde, istihdam süreçlerinde ayrımcılığa maruz kaldıklarını ve söz konusu ayrımcılığın boyutlarını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda engellilerin diğer bireylerle topluma eşit düzeyde katılabilmeleri için yasal düzenlemelerin geliştirilmesi ve etkili bir biçimde uygulanmasının gerekliliği ön plana çıkmakla birlikte, ayrımcılıkla mücadele edebilmek için engellilerin ve toplumun genelinin engelli hakları ve engellilerin maruz kaldığı ayrımcılık konusunda farkındalığının ve bilgi düzeylerinin artırılmasının önemi bu araştırma ile bir kere daha ortaya çıkmıştır.

Bu kapsamda Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmenin ilgili kurumlarca uygulanmasının teşvik edilmesi ve bu uygulamanın izlenmesinden sorumlu odak kurum olan Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü söz konusu Sözleşmeden doğan yükümlülükleri gereği, 2012 yılında ülkemizde özürlülere yönelik oluşturulacak politika ve uygulamalarda Sözleşmenin esas alınmasının teşvik edilmesi ve engelliliğe dayalı ayrımcılıkla mücadele edilmesi için 4 farklı hedef gruba yönelik olarak “İnsan Hakları ve Özürlülük” başlıklı bilgilendirme seminerlerini içeren bir proje yürütmüştür.

Ulusal bütçe ile gerçekleştirilen proje çerçevesinde kamu kurum ve kuruluşları, yasama, yargı ile sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinin katılımı ile düzenlenen 4 farklı seminere ek olarak Sözleşmenin ülkemizde uygulanmasının teşvik edilmesi amacıyla bu hedef gruplara yönelik uygulama rehberleri ve özürlüler için uygun formatları da içeren çeşitli yayınlar oluşturulmuştur. Proje çerçevesinde Türkiye’de ilk kez Engellilerin



T.C.  
AVRUPA BİRLİĞİ BAKANLIĞI

Haklarına İlişkin Sözleşmenin görsel-ışitsel formatı ve zihinsel engelliler için kolay okunur formatı hazırlanmış ve yayınlanmıştır.

Bu Projenin yanı sıra Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Komitesi tarafından Sözleşmenin uygulanması konusunda rehberlik etmek üzere hazırlanan “Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme ve İhtiyari Protokolüne ilişkin Parlamenterler Kitabı”, Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, İnsan Hakları Ortak Platformu ve Türkiye Belediyeler Birliğinin işbirliği ile Türkçe’ye çevrilerek yayınlanmıştır. Bu kitabın politika üreten, hizmet sağlayan ve bu hizmetlerden yararlananların bilgisine sunulması sayesinde Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmenin uygulanması etkili hale getirilebileceği düşünülmektedir.

Ayrıca, Avrupa Komisyonu Teknik Yardım ve Bilgi Değişim Ofisi (TAIEX) desteği ve Avrupa Komisyonu ile işbirliği içerisinde 11 Eylül 2009 tarihinde ayrımcılıkla mücadele kapsamında “AB ülkelerinde Ayrımcılıkla Mücadele Mekanizmaları Çalıştayı” yapılmıştır. AB ülkelerinde ayrımcılıkla mücadele mekanizmaları konusunda üye ülke örnekleri tanıtılmıştır. İyi ülke örneklerinin de sunulduğu toplantıda, BM Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmenin onaylanması sonrasında, uygulanmasına ilişkin tartışmalar yapılmıştır.

İkinci TAIEX Çalıştayı ise 21 Mart 2011 tarihinde “AB Ülkelerinde BM Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmenin Ulusal Uygulamaları” konusunda gerçekleştirilmiştir. Çalıştay süresince BM Sözleşmesi 33. madde kapsamında kurulması gereken uygulama ve izleme mekanizmalarına dair üye ülke örnekleri verilmiş ve BM ve Avrupa Komisyonu temsilcileri tarafından bu madde kapsamında oluşturulacak mekanizmalardan beklenenler aktarılmıştır.

Ayrıca, 13-14 Kasım 2012 tarihlerinde Avrupa Komisyonu işbirliğiyle Bakanlığımız tarafından düzenlenen “Ayrımcılıkla Mücadele ve Eşitlik Kurulu” konulu TAIEX Siyasi Kriterler Seminerinde Dezavantajlı Gruplara Yönelik Ayrımcılığın Önlenmesi başlıklı çalıştayda, engelli vatandaşlarımıza yönelik sorunlarla birlikte yapılabilecekler ele alınmış, AB’deki iyi örnekler ışığında ülkemiz için geliştirilebilecek öneriler değerlendirilmiştir.

Ayrımcılıkla mücadele alanında, sivil toplum kuruluşları dâhil ilgili tüm paydaşların katılımıyla İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanmış ve Başbakanlığa sunulmuş olan Ayrımcılıkla Mücadele ve Eşitlik Kurulu isimli bir kanun taslağı da bulunmaktadır. Kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması ve ayrımcılığa karşı etkili bir şekilde korunmalarının sağlanması amaçlarını taşıyan Ayrımcılıkla Mücadele ve Eşitlik Kurulu Kanun Taslağı gerek ayrımcılıkla mücadelede, gerekse insan hakları alanında kurumsallaşmanın sağlanması bakımından, Sosyal Politika ve İstihdam, Yargı ve Temel Haklar fasılları ve Siyasi Kriterler kapsamındaki çalışmalar için önemli bir adım teşkil



**T.C.  
AVRUPA BİRLİĞİ BAKANLIĞI**

etmektedir.

Sonuç olarak hükümetimiz engellilerin, engelliliğe dayalı herhangi bir ayrımcılığa uğramaksızın tüm insan hak ve özgürlüklerinden tam ve eşit şekilde yararlanmalarını sağlamak üzere, mevzuat ve uygulamaların dönüşümü için çabalarını artırarak devam ettirmektedir.